

OYUNUN ÇOCUK GELİŞİMİ ÜZERİNE ETKİLERİ

*Arzu ÖZER, **A. Cenk GÜRKAN, ***M. Oğuz RAMAZANOĞLU

*Fırat Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu – ELAZIĞ

**Gaziantep Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu – GAZİANTEP

***Marmara Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu – İSTANBUL

ÖZET

Eğlenceli bir etkinlik olan ve çocukların ruhsal doyumunu sağlayan oyun, onların beden ve moral gelişimine katkıda bulunarak iyi davranışlar ve alışkanlıklar kazandırır. Çocuklar, oyunla coşku ve sevinç duygusunun sahip olurlar. Oyun, çocuğun hayatı, canlılığı, dünyayı tanıması, varlığı ve her şeyidir.

Araştırmanın amacı, oyunun çocuklar için önemini vurgulayarak oyunun onların gelişimindeki katkılarının neler olduğunu inceleyerek etkilerinin değerlendirmesini yapmaktır. Bu çalışmada yöntem olarak analitik metot kullanılmıştır. Araştırmanın amacı ile ilgili literatür taranmasıyla elde edilen bilgiler tasnif ve yorumlanarak değerlendirilmiştir.

Çocuk oyunları, çocuğun eğitiminde ve kişiliğinin gelişiminde önemli bir yer tutmaktadır. Çocuk eğitimi, toplumsal kültür açısından önemli olduğu gibi eğitim ve ruh bilimi yönünden de önem taşımaktadır. Çocuk, gerekli olan davranış, bilgi ve becerilerini oyun içinde kendiliğinden öğrenir. Çocuğun kişiliği oyun içinde daha belirgin çizgilerle ortaya çıkar ve gelişir. Çocuk, kavramları, cisimleri, toplumsal kuralları, haklarını ve mücadele etmeyi oyun içerisinde algılar, sonra onlar, sonra da öğrenir ve geliştirir. Oyun, fiziksel, sosyal, zihinsel, psikolojik ve duygusal yönden çocuğu etkiler ve gelişmesine katkıda bulunur.

Sonuç olarak, oyun çocuğun boş zamanlarını doldurma aracı olarak görülmemelidir. Oyunun gerçek ve önemli bir eğitim aracı olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Oyun çocuğun hayal gücünü, yaratıcılığını geliştirir, insan ilişkilerini, yardımlaşma etkileşimini artırır. Çocuğa güçlükle öğretilen pek çok kural, oyun sırasında daha kolay öğretilir. Kısacası oyun, kişinin kendisini anlatabildiği en kolay yoldur ve eğitimin bir parçasıdır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Oyun, Eğitim

EFFECTS OF GAMES ON DEVELOPMENT OF CHILDREN ABSTRACT

Games which provides psychological satisfaction of children as an entertaining activity contributes the physical and moral development of children and re acquired good behaviour and habits. Children have joy and enthusiasm with games. Game is the knowing the world, life, liveness and everything.

The purpose of the research is the pointing out of the importance of games, studying and evaluating which effects contribute the development of children. In this study, analytical method is used. The knowledge obtained from literature related to research is classified, expressed and assessed.

Games play a crucial role on the development of education and personality. Children education is important either on the social culture or on the cognitive sciences. They could learn required behaviour, skill and knowledge spontaneously in the game. The characterization of child reveals as a more absolute line and develops. During the game, the personality of child comes to light and develops. In the game, child perceives concepts, objects, then learns and then makes progress. Playing game effects, improves and contributes his development physically, socially cognitively, psychologically and emotionally.

Consequently, game shouldn't be seen just as a kind of material to spend spare time for children. It should have been noticed that game is a real and important educational tool. Game improves his imaginative power and creativeness and expands human relations, working together. The rules which are taught to children with difficulties can be taught easily in the game. Briefly, game is the easiest way to Express themselves and is a part of education.

Keywords: Child, Game, Education

1. GİRİŞ

Oyun, çocuğun en katkısız, en çok ruhsal doyumunu sağlayan uğraşısıdır(1). Çocuğun beden, ruh ve moral gelişimini sağlar, ona iyi davranışlar ve alışkanlıklar kazandırır(12). Oyun, çocukların ve

daha az ölçüde büyüklerin, günlük geçim uğraşlarından arta kalan boş zamanlarında, herhangi bir üretim çabası ya da başka çeşit hizmetleri zorunlu kılmadan, sadece eğlenme yolu ile dinlenmelerini sağ-

layan etkinliktir(6). Oyunla coşku ve sevinç duygusunun kazandırılması istenir(2). Çocuklar, oyun kurallarını ve hedefleri tanıyarak, değişen şartlar altında bunlara yönelik davranışlar oluşturarak taktik düşünce geliştirirler(9). Ayrıca oyun, insanların bedensel ve zihinsel gelişimine katkıda bulunan, sosyal uyum ve duygusal olgunluğu geliştirmek amacıyla kendine özgü belirli kurallara sahip, gönüllü katılım yoluyla toplumsal grup oluşturan bir etkinliktir. Yine oyun, çocukların sosyal uyum, zeka ve becerisini geliştiren, belirli bir yer ve zaman içerisinde, kendine özgü kurallarla yapılan, sadece eğlenme yolu ile dinlenmelerini sağlayan eğlenceli bir etkinlik olarak tanımlanabilir.

Çocuğun hayatı, canlılığı, dünyayı tanınması, varlığı ve her şeyi oyundur. Oyun, çocuğun isteklerini, amaçlarını anlatan, toplumsal hayata hazırlayan en etkili araçlardandır.

2. OYUNUN ÖNEMİ

Çocuk oyunları, çocuğun eğitiminde ve kişiliğinin gelişiminde önemli bir yer tutmaktadır. Çocukların olumlu yönde gelişmeleri, onların duyu ve düşünce dünyalarını bilmek gereklidir. Oyun, aynı zamanda çocukların duygusal ve zeka kabiliyetlerini geliştirecek ve olgunlaştıracaktır. Çocuğun oyundan aldığı zevk, deneyimlerini isteklere uyacak şekilde değiştirip yaşamasından kaynaklanır.

Çocuk oyunları, çocuk eğitimi ile toplumsal kültür açısından önemli olduğu gibi eğitim ve ruh bilimi yönünden de önem taşımaktadır. Çocukların eğitiminde en etkin yol olan oyun, çocuk için gerekli olan davranış, bilgi, becerilerini oyun içinde kendiliğinden öğrenir. İnsanlık ilişkileri, yardımlaşma, konuşma, bilgi edinme, alışkanlık ve deneyim kazanmak, yaşamın rollerini anlama olguları çocuk oyun içinde kavrar, benimser pekiştirir. Çocuğun kişiliği oyun içinde daha belirgin çizgilerle ortaya çıkar ve gelişir (13).

Oyunla ilgili planlama yapmak için belirgin şartlar gerçekleştirilmelidir. Bunlar(5);

- Oyunla ilgili eğitimsel amaçların belirlenmesi
- Oyun kapsamındaki etkinliğin seçimi
- Etkinliklerin sıralanması
- Etkinliklerin sürelerinin belirlenmesi
- Oyun için gerekli araç ve gereçlerin belirlenmesi

3.OYUNUN ÇOCUK GELİŞİMİNE ETKİLERİ

Gelişim, bireyin fonksiyonel değişmelerini ifade eder. Çocuğun yüksek düzeyde fonksiyon yapabilmesi için yeteneğinin meydana çıkması ve ilerlemesi gerekir. Olgunlaşma ve öğrenme gelişimsel süreçlerde anahtar rolü oynayan elementlerdir (10). Öğrenme, yaşantıların ürünü olarak karşımıza çıkan bir kavramdır. Çocuğun yaşatlarından geçmeyen bir öğrenme gerçekleşmemektedir(3). Oyun, ço-

çuğun fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişimine katkıda bulunur(4). Çocuğun devamlı oynama isteği, onun geleceğe yönelik hareketlerinin ifadesidir(15). Çocuk, kavramları, cisimleri, toplumsal kuralları, haklarını ve mücadele etmeyi oyun içerisinde algılar, sonra anlar, sonra da öğrenir ve geliştirir. Oyun, genel olarak çocuğu bir çok yönden etkiler ve gelişmesine katkıda bulunur. Oyunların türlerine göre etkileri farklılık gösterirken genel etkileri şu şekilde sıralanabilir:

- 1- Oyunun fiziksel açıdan etkisi,
- 2- Oyunun sosyal açıdan etkisi,
- 3- Oyunun psikolojik ve duygusal açıdan etkisi,
- 4- Oyunun zihinsel açıdan etkisi,

3.1. OYUNUN FİZİKSEL AÇIDAN ETKİSİ

Oyunun içerisinde, özellikle mücadele oyunları içerisinde çocuklar sürekli olarak koşmak, zıplamak, tırmanmak, çekmek, itmek, boğuşmak, taşımak kısaca vücut özellikleriyle mücadele etmek durumundadırlar. Çocuk, sahip olduğu fiziksel yetenekleriyle diğer oyunculara karşı bir yarı halindedir. Bu mücadelede çocuğun içersine girmiş olduğu hareketlilik öncelikle solunum, dolaşım ve sindirim sistemini olumlu etkilemektedir, ayrıca iç salgı bezlerinden daha fazla salgılama yapılmasına katkıda bulunarak gelişmesini hızlandırmaktadır (6).

Bisiklete binmek, hayvan yürüyüşlerini taklit etmek, ip atlamak, tırmanmak ve top oyunları çokta büyük kas gelişimini hızlandırır. Özellikle okul öncesi dönemde bu oyunların yanı sıra bloklarla oynama, çeşitli el faaliyetleri küçük kas gelişimine katkıda bulunur.

Açık havada oynanan oyunlar sayesinde güneş ışınlarından yararlanarak D vitamini alır, oksijen ve temiz hava sayesinde iştahı artar ve daha rahat uyur. Denge oyunları, top oyunları ve benzer çalışmalar çocuğa gücünü yerinde ve zamanında kullanma alışkanlığı kazandırır.

Hareketli oyunlar gelişme çağındaki çocuklarda şu sistemlerin gelişmesini sağlar:

- Büyük ve küçük kas sistemleri
- Dolaşım sistemleri
- Solunum sistemi
- Kemik ve eklem yapıları
- Sinir sistemi

Bu sistemlerin gelişmesi kendini şu şekilde gösterir;

- Kuvvet gelişimi
- Çabukluk gelişimi
- Hareketlilik ve esneklik gelişimi
- Dayanıklılık gelişimi
- Koordinasyon ve beceri gelişimi olarak gösterir (14).

3.2. OYUNUN SOSYAL AÇIDAN ETKİSİ

Toplumsal yaşamın sürekliliğini ve düzenini sağlayan kurallar insan yaşamında davranış alışkanlıkları sağlar(11). Çocuk ta yaşadığı sosyal çevre içindeki görev ve sorumlulukları oyun içinde yaşayarak öğrenir. Anne, baba ve kardeşler arasındaki rolü, yakın çevresindeki büyüklerine, arkadaşlarına yönelik davranışları oyun içinde belirginleşir. Toplum kuralları öğüt vererek veya baskıcı bir biçimde öğretmeye çalışmak çoğu zaman sonuç vermez. Çocuğun ailesi ve toplum içinde verimli, yararlı bir kişiliğe sahip olabilmesi için sosyal gelişimine katkıda bulunacak oyunlar, doğum günü, yılbaşı kutlamaları, çeşitli meslekleri canlandırma oyunları sayılabilir (14).

Oyun bir grup çalışmasıdır ve kendine özgü kuralları vardır. Bu kurallara uymayanlar oyun dışında kalırlar. Bütün çocuklar kurallara uymayanlarla oyun oynamak istemezler ve onları oyun dışı bırakırlar; böylelikle cezalandırılmış olurlar. Hiçbir çocuk bu duruma düşmek istemez. Oyunun bu niteliği çocuklara kurallara uyumayı öğretir. Birey büyüdüğünde de toplumun kurallarına uyar ve toplumla uyumlu hale gelir. Çocuklar oyun içerisinde başkalarının haklarına saygı göstermek, mağlubiyeti kabullenmek zorundadırlar, aksi halde yine oyun dışı kalırlar böylelikle isyan etmemeyi başkalarına saygıyı ve kabullenmeyi öğrenirler, buda toplum hayatında oldukça önemlidir ve oyun içerisinde öğrenilir (6).

Hemen hemen her oyunda çocuğun sosyal açıdan gelişimine faydası olabilecek davranışlar bulunur. Oyunda edinilen kendi haklarını savunma, diğer arkadaşlarına karşı saygı, işbirliği ve paylaşma, kurallara uyma iyi-kötü, doğru-yanlış ayırımı yaparak iyiyi-doğruyu özümseme ve mensubu olduğu gurubun çıkarlarını koruma ve kollama ile toplum kültürünü öğrenme gibi özellikler, toplumsal yaşamlarını sağlayan, öğreten sosyal değerlerdir.

Erişkinler gözüyle oyun, çocuğun eğlenmesi-ne, oyalanmasına yarayan amaçsız bir uğraştır. İş olmayan ya da dinlenmek isteyen kişi oynar. Başka bir deyişle, oyun işin karşıtı olarak görülür. Anneler ayaklarına dolanan çocukları “hadi git oyna“ diye başlarından savarlar. Oysa oyun, çocukların en önemli uğraşdır.

Oyun çocuk için öğrenme ortamıdır ve çocuk oynadıkça duyuları artar, yetenek ve becerileri gelişir. Çünkü oyun çocuğun duyduklarını, gördüklerini uyguladığı, öğrendiklerini geliştirdiği bir ortamdır.

Oyunda çocuk, kendi özgür dünyası içindedir. İstedığı gibi sınırsızca özgürlüğünü tadar, kendi koyduğu kurallar ile o dünyaya egemendir.

Oyun içinde çocuk, etrafından gördükleri ile sınırlı kalmayıp onlara ek olarak kendi düşüncelerini de katarak, oyuna kendince şekil, hareket ve

canlılık verir, bundan da büyük haz ve neşe duyar. Ebeveyn ve çevresinden gördüklerini kaynaştırıp, oyun ortamında kendine has kurallarıyla oyunu şekillendirir.

Birbirini tanımayan çocuklar oyun ortamında bir araya gelip kaynaşırlar. Çünkü oyun onların en doğal anlaşma ortamıdır, ortak dilidir. Oyun, çocukları iş birliğine sevk eder, onlara paylaşımcılığı öğretir. Oyun, çocuğun toplumsal bir varlık olarak gelişmesinde en doğal ortam olur.

Çocuğun aile içinde aldığı eğitim, oyunlardaki davranışında etkili olur. Ebeveynler tarafından çocukların her isteklerinin yerine getirilmesi, çocukları bencillığe sevk eder, paylaşma duygusunu yitirir. Kendi yaşlıları ile oynamaya imkanı bulamayan çocuklarda bu durum sıkça görülür. Kendi hakkını korumak, başkalarını hakkını gözetmek, iş birliği ve paylaşma evde değil ancak oyun ilişkilerinde kazanılan toplumsal özelliklerdir. Bu nedenle çocuk için eğitici bir işlevi vardır (13).

3.3. OYUNUN PSİKOLOJİK VE DUYGUSAL GELİŞİM ÜZERİNE ETKİSİ

Çocukta duygusal yapı bedensel ve zihinsel gelişimine paralel olarak gelişir ve olgunlaşır.

Çocuğun duygusal gelişimini en çok yakın çevresindeki insanlarla, anne, baba, öğretmenleriyle olan ilişkileri etkiler. Onlarla olan ilişkileri kişiliği üzerinde olumlu yada olumsuz etkiler bırakır. Anne, baba ve öğretmeni tarafından sevilmediğini, istemediğini yada tam tersine aşırı korunduğunu, baskı altında tutulduğunu hisseden çocuk olumsuz yönde etkilenir. Korkak, güvensiz, kuşkucu ve kaygılı bir kişilik sergiler. Oysa aile içerisinde mutlu sevildiğini hisseden, olduğu gibi kabul edilen bir çocuk sevmeyi paylaşmayı bilen, kendine güvenen, mutlu, bir kişiliğe doğru bir gelişme içerisinde olacaktır (14).

Psikolojik gelişim ile sosyal gelişim birbirinden bağımsız değildir. Çocuk, toplumu, kuralları, meslekleri, gelenek ve görenekleri, iyiyi ve kötüyü, doğruyu-yanlışı öğrenirken, yani sosyal olarak gelişirken, bu öğrendikleri kendi kişiliğini de şekillendirir. Oyunun kurallarına bağlı olarak oyuncu, rakibine saygı duymaya, disiplinli olamaya mecburdur. Fakat bu tür kurallar sadece sınırlamamakta, aynı zamanda mesafeli özgürlüğü de sağlamaktadır. Bu da, oyuncuya kendi karakterini gerçekleştirme imkanı vermektedir.

Çocuk, oyun ortamında özgür olmalıdır, oyundaki bütün problemleri kendi başına çözmelidir. Çözemediği taktirde dışarıdan birinin değil, oyun arkadaşlarının yardımcı olmasını ister. Bu davranışlar çocuğun büyüdüğünde karşılaştığı güçlükleri kendi kendine çözmesi için hazırlıktır. Çocuğun oyunu, oyun içindeki davranışları büyükler tarafından kısıt-

lanır ve engellenirse büyüdüğünde özgürce davranmayan, pısrık, kararsız bir kişilik ortaya koyar (6).

3.4. OYUNUN ZEKA GELİŞİMİ ÜZERİNE ETKİSİ

Zihinsel yeteneklerin uygulamada etkili olabilmesi zeka faktörüne bağlıdır(8). Oyunun zihinsel gelişime en başta gelen etkisi, öğrenmedir. Öğrenme, davranışta nispeten sürekli bir değişikliğin ortaya çıkması sürecidir(7). Çocuk oyunda her çeşit kavramı ve nesneyi tanıyarak, kullanma özelliklerini, görevlerini öğrenir. Bu öğrenme,zihinde bir bilgi birikimi ve çalışma açısından gelişmedir. Ayrıca öğrenilen kavram ve nesnelerin ifade olarak kullanılması, kelime ve dil dağarcığına katılması, ayrı bir özelliktir ve dil gelişimi sağlamaktadır. Oyun içerisinde çocuk sürekli olarak zihinsel faaliyet içerisindedir. Yani oyuna, çocuğun zihinsel antrenmanı da denilebilir. Çünkü, yeni kavramları ve nesnelere tanıma ve kullanmayı öğrenen çocuk, farkında olmadan bu kavramları ve nesnelere birbiri ile mukayese ederek özelliklerini kavramaya çalışır. Oyun anında çocuk sürekli olarak düşünme, algılama, kavramama, ve simgeleme gibi zihinsel yönden, soyut yetenekler açısından bir faaliyet içerisindedir.

5. KAYNAKLAR

1. Akandere M.: Eğitici Okul Oyunları. Nobel Yayın Dağıtım, s.2, Ankara 2003.
2. Akandere M.: Sportif Oyunlara Hazırlayıcı Toplu Eğitsel Oyunlar. Nobel Yayın Dağıtım, s.1, Ankara 2002.
3. Aral N., Kandır A., Yaşar M.C.: Okul Öncesi Eğitim ve Okul Öncesi Eğitim Programı. Geliştirilmiş 2.Baskı, Ya-Pa Yayın Pazarlama, s.89, İstanbul 2002.
4. Dirim A.: İlköğretim okulları için Çocuk Oyunları. Esin Yayınevi, s.3, İstanbul 2000.
5. Dönmez N.B.: Oyun Kitabı. Esin Yayınevi, s.79, İstanbul 2000.
6. Hazar M.: Beden Eğitimi ve Sporda Oyunla Eğitimi. s.9-14, Ankara 1996.
7. İkizler H.C.: Sporda Başarının Psikolojisi. Genişletilmiş 2.Baskı, Alfa Basım Yayın Dağıtım, s.24, İstanbul 1993.
8. İkizler H.C., Karagözoğlu C.: Sporda Başarının Psikolojisi. Genişletilmiş 3.Baskı, Alfa Basım Yayın Dağıtım, s.36, İstanbul 1997.
9. Kale R.: Okul Öncesi Dönemde Beden Eğitimi ve Oyun Öğretimi. Geliştirilmiş 2.Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, s.134, Ankara 2003.
10. Özer D.S., Özer K.: Çocuklarda Motor Gelişim. Kazancı Kitap Tic. A.Ş., s.12, İstanbul 2000.
11. Sabuncuoğlu Z., Tüz M.: Örgütsel Psikoloji. Alfa, 3.Baskı, s.101, Bursa 1998.
12. Sel R.: Okulöncesi Çocuklarına Oyunlar-Rondolar. Ya-Pa Yayın Pazarlama, s.9, İstanbul 2000.
13. Seyrek H., Sun M.: Okul Öncesi Eğitiminde Oyun. s.3,8-10, İzmir 2003.
14. Tuncor F.: Eğitici Çocuk Oyunları. Esin Yayınları, s.5, İstanbul 2000.
15. Ünver D.: Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim için Beden Eğitiminde Oyun ve Folklorik Çocuk Oyunlarımız. BRC Basım Matb., s.31, Ank. 2003.

Bu da zihinsel gelişimi etkileyen önemli faktörlerdendir.

Çocuğun oyunda, içerisine girmiş olduğu bu zihinsel çalışma doğru olarak; algılama, yorumlama, değerlendirme ve karar verme gibi zihinsel yeteneklerin gelişmesini sağlar. Zihinsel gelişim fiziksel gelişim, sosyal ve psikolojik gelişimden ayrı olarak düşünülemez, bunların hepside bir arada gelişir ve bir birini tamamlar. Psikolojik gelişim içerisinde değinilen yaratıcılık özelliği de, psikolojik olmasına rağmen, oyunda öğrenilen ve geliştirilen zihinsel faaliyetlerden biridir(69).

4. SONUÇ

Sonuç olarak; oyun, çocuğun boş zamanlarını doldurma aracı olarak görülmemelidir. Bazı yetişkinlerin oyunu bu şekilde düşündükleri görülür. Oysa, oyun gerçek ve önemli bir eğitim aracıdır. Oyun çocuğun hayal gücünü, yaratıcılığını geliştirir, insan ilişkilerini, yardımlaşma etkileşimini artırır. Çocuğa güçlükle öğretilen pek çok kural, oyun sırasında daha kolay öğretilir. Kısacası oyun, kişinin kendisini anlatabildiği en kolay yoldur ve eğitimin bir parçasıdır.